

POPHOD

Letna naročnina znaša Din 40.— Uredništvo in uprava v Ljubljani, Selenburgova ulica št. 3/I. Račun pri Poštni hranilnici št. 16.160. Rokopisov ne vračamo! Telefon št. 21-09.

V Ljubljani, dne 16. junija 1934.

Štev. 24 — Leto III.

IZHAJA VSAKO SOBOTO

Raiko Dostanić:

„Svoj svome“

Govor predsednika akcije »Svoji k svojim« pri Središnjem odboru NO v Beogradu na zborovanju akcije v Beogradu.

U duhu svojih osveštanih principa, a oseščujući svu ozbilnost privrednih prilik u našoj zemlji, Narodna odbrana sazvala je današnji miting u želji, da naglasi svoje stanovište u privrednim pitanjima i potrebama našega naroda, — obeleženo još od njenog osnivanja u znaku načela »Svoj svome«. U toj nameri naša će reč biti, kao i uvek do sada, iskrena i otvorena, jer se samo tako može služiti pravim interesima našeg naroda.

Nedaće naše privrede više su nego ozbiljne, a rasprave o njima dobile su već karakter stalnosti. Menjaju se stručnjaci, a sa njima i metode, ali bez izgleda na poboljšanje. Naša poljoprivreda, industrija i zanati nalaze se i danas u izvanredno teškim prilikama. Naša spoljna i unutrašnja trgovina u neizvesnom je položaju, a nezaposlenost zahvata sve više redove naših fizičkih i intelektualnih radnika.

Ovim konstatacijama mi ne mislimo tvrditi, da se ne radi na poboljšanju, ali želimo odmah istaći da sistem rada nije dobar, jer se još uvek privredna pitanja raspravljaju samo pojedinačno, nisu povezana u jednu organsku vezu, pa zato ni rezultati uložene truda nisu odgovarajući. S toga, mi pre svega moramo podvući da je ne samo nekorisno nego i štetno rasmatrati ova pitanja posebno i pojedinačno, a još gore odlučivati o jednom, na račun drugog, ili na račun celine.

Narodna odbrana, shvatajući svu težinu naših privrednih problema, stavila je sebi u zadatak, da putem privatne inicijative ostvari jedinstvo akcije i stvori mogućnost, da svi zainteresovani krugovi deluju u jednom istom pravcu, da bi se zajedničkim sredstvima i naporom ublažila i otklonila nevolja, koju danas nazivamo privredna kriza.

Svi mi znamo, da uzroci privredne krize, koja nas je vrlo mnogo zahvatila, nisu izključivo unutrašnje prirode, već u pretežnom svome delu jesu refleksi raznih pojava međunarodnog karaktera. Ali, pri svem tom, mi hoćemo i moramo nastojati, da sopstvenim snagama, sami sebi što više pomognemo.

U tom pogledu, odmah obraćamo pažnju na jedno goruće pitanje naše privrede današnjice, — na krizu potrošnje domaćih proizvoda na našim sopstvenim pijacama. Žalosna pojava ali istinita, jer je nesumljiva činjenica da naš svet više ceni i radije troši strane proizvode, čak i onda kad u zemlji ima i boljih i jeftinijih domaćih proizvoda. Ovu nemilu pojavu i danas mnogi objašnjavaju istorijskim razlozima i prilikama kroz koje je razvoj naše privrede prolazio. Možda je nekada to dobrim delom bilo tačno! Nekada se je moglo razumeti zašto je strana roba bila u preimućstvu, jer tada, s obzirom na velika nacionalna preguća, nije bilo ni većih kapitala, niti dovoljno stručno spremnih ljudi za vođenje jačih domaćih preduzeća. Danas međutim, u tom pogledu smo gotovo sasvim izjednačeni sa svima naprednijim narodima zapada, — pa ipak naš svet još u to ne veruje.

To znači da je kod naših ljudi usadjen na navika, da traže i kupuju samo ono što je strano makar i gore i skuplje. Ova navika postala je jača od svega, pa i od zdravog razuma. Usled nje pati i naš trgovac, koji je prinudjen da hvali stranu robu u cilju prodaje, i naš industrijalac, koji sopstvene proizvode mora da označava kao strane, radi boljeg plasmana, a naročito naš zanatlija i radnik čiji opstanak, usled ovakvih shvatanja, dolazi sve više u pitanje. Jednom rečju, u narodu je stvorena kriza poverenja u našu sopstvenu snagu i vrednost, — a rezultat toga jeste kriza domaće radinosti i cele naše privrede.

Za ovako stanje stvari, najveći deo odgovornosti leži na onim činovnicima, ko-

jima je stavljen u dužnost briga o prosvetavanju i narodnom blagostanju. Našu decu i školsku omladinu od uvek pretrpavaju svima mogućima stvarima, od kojih u životu malo praktične koriste imaju, ali niko im ne tumači značaj i potrebu socijalne i ekonomske solidarnosti u narodnoj zajednici i elemente potrebne da ona bude napredna. I danas, još, malo ko od pozvanih, pravilno i na vreme, obaveštava naš svet da svaki dinar kojim kupuje strani proizvod smanjuje ne samo bogatstvo, već i životnu snagu našeg naroda. Još i sada, kada je čitav svetski život ispunjen ekonomskim borbama, naš podmladak ulazi u život bez ikakvog poznavanja privrednih pitanja i problema, a to je za svaku osudu. Domaća radinost vrlo mnogo trpi od ovakvog stanja stvari, a nacionalna privreda ima ogromne štete od takvih naopakih shvatanja i pogleda. Danas, kada se može sa pouzdanjem reći da su naši proizvođači osposobljeni, da u svakom pogledu, potpuno podmiri potrebe našeg naroda, ovako ne bi smelo biti. Pa ipak, na suprot svemu tome, vidimo da je opstanak naše proizvodne privrede sve više ugrožen i uzdrman. I ako ne bolji, a vrlo često i lošiji, stani produkti uspevaju sve više u potiskivanju domaćih proizvoda. Sve ovo, naravno i poglavito, usled neobaveštenja i još nedovoljno razvijenog osećaja solidarnosti i poverenja u narodu.

Ta i takva osećanja našeg sveta moramo lečiti. Moramo povesti najširu akciju za privredno prosvetavanje i prevaspitavanje svih slojeva našega naroda. A taj je zadatak označen, kao jedan od glavnih, u programu rada privredne akcije Narodne odbrane.

Naša akcija nije uperena protivu inostranstva. Mi hoćemo samo to, da putem budjenja ekonomske solidarnosti u narodu, podignemo poverenje u domaće produktivne snage i time pomognemo aktiviranje našeg nacionalnog bilansa. To nam pravo, niko i nikad, ne može uskratiti. U tom pogledu mi ćemo preduzeti sve moguće mere i dati maksimum preguća, da predrasude našeg sveta iz osnova izmenimo. Jer, kada naše društvo, a takodje i naš podmladak bile dovoljno obavešten o potrebi narodne solidarnosti u ekonomskom smislu, sve druge manifestacije biće samo stimulator za jačanje naše privrede i njene proizvodnje, — što u stvari i treba da bude.

U nizu ovih činjenica, ne treba zaboraviti još jednu vrlo značajnu stvar, a name: Danas se vrlo malo uzima u ocenu vrednost i značaj čisto nacionalne privrede na slučaj spoljne opasnosti. Zaboravljaju se momenti potrebe brzog prilagodjavanja domaćih radinosti u obliku proizvodnje, koja u danom trenutku treba zemlji da obezbedi mogućnost samostalnog života. Ovu uzročnu i tesnu vezu između napredne domaće radinosti i zemaljske odbrane, nikad ne treba gubiti iz vida, već na nju ukazivati svuda i na svakom mestu, i u tom pravcu dejstvovati kod svih činilaca u našem narodnom životu.

Svesni, da ovo naše izlaganje nebi bilo potpuno, ne smemo zaboraviti pitanje uslova i mogućnosti za izvodjenje ove akcije. Naše je gledište i u tom pogledu potpuno prečišćeno. Mi smatramo, da u ovom poslu glavna uloga pripada: nacionalnim društvima, domaćoj štampi, kulturno-humanih udruženjima i rodoljubivoj inicijativi ženskih društava. Ova uloga bi morala biti svima nama zajednička, napisana tačka u našoj aktivnosti, jer je opšte korisna i potrebna po narodnu zajednicu i državne interese. Ovim putem i u ovom smislu verujemo da bi se moglo uraditi mnogo, pa i više, nego što se to sada može proceniti. Kao rezultat ovakve saradnje postiglo bi se i to, da se utičaj stranaca — jedan od najvažnijih elemenata u zapostavljanju naše radinosti — potisne, a to bi nas vrlo mnogo približilo zajedničkom cilju, — unapredjenju i nezavisnosti naše nacionalne privrede.

Zapojen ovim idejama Središnji odbor Narodne odbrane, čim je preduzeo rad na organizovanju slobodne privatne inicijative u cilju zaštite nacionalne radinosti, stupio je u vezu sa svima privrednim ustanovama, korporacijama, udruženjima i preduzećima u zemlji. Odmah je, u privrednoj sekciji Narodne odbrane, spremljen i program akcije. Program je zatim upućen svima odborima Narodne odbrane, komorama i drugim organizacijama učesnika u privrednoj proizvodnji, sa pozivom za pristup i saradnju. Uskoro po tom, uz učešće i poziv Središnjeg odbora, održan je niz konferencija sa predstavnicima privrednih komora i ustanova i delegatima rodoljubivih radničkih organizacija. Na ovim sastancima, uprkos pojmljivih staleških nesuglasica, blagodareći visokoj svesti svih učesnika, staleški osećaji potčinjeni su opštem interesu. Zajedničkim naporima, uspeo je, da se stvore jednodušna gledišta, te je program naše akcije jednoglasno usvojen. Ubrzo za tim obrazovana je Uprava privredne akcije i upućen proglas na narod.

U cilju propagande održano je više zborova i konferencija sa predavanjima u raznim krajevima naše države i to: u Beogradu, Subotici, Zaječaru, Novom Sadu, Ljubljani, Bjelovaru, Banja Luci, Sarajevu u Skoplju. U istoj nameri izlazimo sada pred vas sa našim programom, u želji da narodno-odbrambeno delo postavimo na zdravu osnovicu. A naše delo već počiva na zdravim temeljima, na stvaranju i jačanju atmosfere narodnog poverenja u duhu načela »Svoj svome«.

Još jednom, na završetku, ovog izlaganja podvlačimo da je ova naša akcija vrlo zamašnog karaktera. To je u stvari borba za privrednu nezavisnost Jugoslavije. U toj borbi možemo uspeti jedino putem uzajamne solidarnosti i upitanjem na isprav-

no rešavanje naših ekonomskih problema, koji se danas naročito osećaju, već nekoliko godina postoje i možda će još trajati ili se ponoviti. Solidarnosti mora biti zato što su privredni problemi danas najglavniji elementi u životu svih naroda. I politička snaga u glavnom od njih zavisi, jer u ekonomskoj sredjenosti zemlje leži značaj i politički uticaj same države. Mi smo svesni da na tom putu moramo podneti velike žrtve. Mnogi će od nas pasti, ali nas ni to neće sprečiti da naše delo privredno kraju.

U koliko se pre ova solidarnost ostvari, u toliko će se brže osigurati put ka našoj privrednoj nezavisnosti. Tada će i unutrašnja situacija naše zemlje daleko bolje stajati, međunarodni položaj naše države samim tim biće drukčiji — bolji, a naša budućnost vedrija. Stoga dobro razmislimo, svoju reč i misli prenosimo u narod, koji hoće, zna i razume sve, kada mu se prosto, iskreno i otvoreno priče i govori, a kada to bude, uspeh naše akcije bi će osiguran.

S toga mi smatramo, da je danas, više nego ikad, potrebno slivanje svih ličnih uverenja, svih raznih želja, svih naših pogleda u jedno opšte narodno vjeruju, u jedan zdrav nacionalizam, ali ne shvaćen kao partijsko načelo, već kao izraz duboke vere u veliku misiju i svetlu budućnost naše nacije.

Svi mi, slobodno udruženi u organizaciji Narodne odbrane, samo to želimo, samo to hoćemo, pa s toga apelujemo na vas — i, na ceo narod, da nas u ovom narodnom poslu svesrdno pomognete. Mi vas, sa tom željom i danas pozivamo u bratsko kolo i kličemo:

Napred! U borbu za privrednu političku nezavisnost naše lepe otadžbine.

Dve obletnici

Kakor se je u naših listih poročalo, je te dni poteklo 20 let, odkar je stekla belokranjska železnica. Kmalu bo pa tudi preteklo 20 let, odkar se je začela trnjeva pot marsikatega naših nacionalistov. Zato hoćemo ti dve obletnici porabiti za povod, da se spomnim enega naših mož, kateremu je ravno otvoritev belokranjske železnice bila usodna za njegovo življenje med svetovno vojno. Dr. Iv. Lah se je udeležil te otvoritve kot zastopnik tedaj izhajajočega dnevnika »Dan« in tedaj se je zgodilo nekaj, kar je postalo zanj usodepolno, kakor nam pričajo uradni spisi, ki jih tu navajamo:

Kot 1. redovna številka spisa Vr IX 937/14 pri dež. sodišču v Ljubljani se nahaja znamenek brez podpisa z datumom — Zl. 828/1 Präs:

Der K. k. Polizeidirektion in Laibach wurde vertraulich mitgeteilt, daß sich dr. Ivan Lah gelegentlich der Eröffnung der Weißkranerbahn am 25. Mai 1914 gegenüber dem Pfarrer Trškan in St. Mihael in sehr serbophiler Weise geäußert haben soll. Auch habe Lah einen Totenkopfring getragen, der das Abzeichen der »Narodna odbrana« in Belgrad sein soll.*

Takoj na to sledi uradna prošnja prosluge policijskega ravnatelja Künigla na okrajno glavarstvo v Novem mestu, da zaslji župnika Terškana u Smihelu — sedaj kanonika v Novem mestu. To uradno pisanje je prišlo na okr. glavarstvo v Novo mesto dne 12. septembra 1914 in že za 14. septembra 1914 je bil župnik Terškan povabljen pred. okrajnega glavarja Rechbacha, ker stvar je bila nujna. Avstrijski justici se je namreč nudilo postaviti zopet enega Jugoslavana na Suhu bajer. In gospod Terškan je v lepi nemščini, da ne bi žalil ušes gospoda glavarja barona Rechbacha s slovensčino, ki je bila tako zelo zasovražena v Avstriji, izpovedal, da je dr. Lah po nagovoru posl. Jutraša na cesarja pri Lacknerju v Črnomlju, v katerem je ta izražal zadovoljstvo vseh patriotov, da bi cesar ozdravel, rekli: »Je že prav, da bi ozdravel, saj tako dolgo ne bo živel; sicer pa to mene nič ne briga, jaz sem tako Srb.« Zdi se pa, da g. Terškana ni bilo to dovolj za veleizdajo in je zato še prista-

vil »Später hielt Abgeordneter Dr. Krek eine Rede, worin er die Bedeutung der Bahnverlängerung für Weißkran und Kroatien beleuchtete. Insolange Dr. Krek die Bedeutung dieses Schienenstranges in nationalen Sinne im Geiste einer Annäherung der Weißkraner und Kroaten besprach, stimmte Dr. Lah immer bei und klatschte Beifall. Als aber Dr. Krek im weiteren Verlaufe seiner Rede, in welcher er den inneren Zusammenhang der Monarchie betonte, hervorhob, daß alle nationalen Aspirationen nur innerhalb des gemeinsamen Gefüges der Monarchie anzustreben wären, da verstumte Dr. Lah vollkommen.**

In že 20. septembra 1914 ob 9. so dr. Laha zaprli, dasi je takoj na policijski direkciji dr. Skubl, ki igra sedaj pol. vlogo v Avstriji, označil navedbe Terškana kot neresnične.

Že pred tem 29. julija 1914 je imel dr. Lah hitno preiskavo političnih organov, ki so našli 4 zvezke »Makedonskega glasua«, 1 zvezek »Ujedinjena«, 3 zvezke »Bulgarskega arhiva«, 4 pisma v ruski pisavi in 10 dopisov vodstva »Učiteljske tiskarne«

* C. kr. policijski direkciji v Ljubljani je bilo zaupno sporočeno, da se je baje dr. Ivan Lah ob priliki otvoritve belokranjske železnice 25. maja 1914 proti župniku Trškamu iz Smihela zelo v serbofilskega smislu izrazil. Tudi je baje dr. Lah nosil prstan z mrtvaško glavo, ki je baje znak »Narodne Odbrane« v Beogradu.

** Pozneje je imel posl. dr. Krek govor, v katerem je pojasnjeval pomen, da je bila podaljšana železnica, za Belo Krajino in Hrvaško. Dokler je dr. Krek govoril o pomenu te železnice v nacionalnem smislu, t. j. v smislu zblizanja Belih Kranjcev in Hrvatov, je dr. Lah ves čas pritrdjeval in s ploskanjem odobral. Ko pa je dr. Krek v nadaljnem svojem govoru, v katerem je povdarjal notranjo zvezo z monarhijo in še posebno omenjal, da je treba vse narodne zahteve dosežati samo v okviru skupne avstro-ogrške monarhije je dr. Lah popolnoma umolknil.

(Ta izjava priča, da je moral oni, ki jo je podal, ves čas med govorom opazovati dr. Laha že s posebnim namenom, da vidi, kako reagira na patriotske govore, ki so se pri tej priliki govorili deloma zato, ker je stari cesar pravkar okreval od bolezni, vsled katere je takrat vsa Evropa pričakovala njegovo smrt, saj mu je bilo 84 let, deloma pa zaradi železnice, ki so jo govorniki slikali narodu kot dar avstrijske države; imel je torej že takrat, denuncijantski namen. Op. prev.)

na dr. Laha kot urednika »Dneva«, v katerem vodstvo dr. Laha opozarja, da preveč ekstremno v jugoslovanskem duhu piše... To vse je prišlo kot priloga spisom, ki so se odstopili deželni sodišču v Ljubljani in so prestavili dr. Laha dne 22. septembra 1914 v zapore deželnega sodišča v Ljubljani, kjer ga je dobil v roke preiskovalni sodnik c. kr. okr. sodnik Stöckl, tudi Nemeč, ki je pri zaslišanju dr. Laha napravil iz pisatelja »pisarja«. Tudi pri prvem zaslišanju je dr. Lah besede, ki mu jih je podtikal župnik Terškan, zanikal, zanikal pa tudi ono obnašanje pri Krekovem govoru, ki se je župniku Terškanku tako pohujljivo zdelo. Dr. Laha so potem prestavili k okrožnemu sodišču v Novo mesto, kot pristojnemu sodišču, kjer ga je prevzela jetnišnica 26. septembra 1914.

Preiskavo je vodil zaveden in jugoslovansko orijentiran okr. sodnik Zwitter. Pri prvem zaslišanju pred preiskovalnim sodnikom v Novem mestu je dr. Lah naravnost povedal, da si je moral župnik Terškan besede izmisliti, če ni različnih besed pomešal in kasneje kako skombiniral; toda pri konfrontaciji z dr. Lahom je župnik Terškan najtrdovratneje vztrajal pri svoji izpovedi, dasiravno mu je preiskovalni sodnik nelogično besedi predložil, a je Terškan to odpravil kratkoma z izjavo: »Če so si te besede logične ali nelogične, to presojati ni moja stvar.« In ta izjava je zadostovala, da je državni tožilec dr. Kremžar, ki je bil tudi zaveden Slovan, moral vložiti obtožbo zoper dr. Laha, dasiravno so Terškankovi duhovni sobratje, ki so bili priče onemu dogodku v Črnomlju, zatrjevali nektrivdo dr. Laha, tako n. pr. prior usmiljenih bratov Polikarp Vaupotič in duhovni svetnik Anton Šmidovnik, tedaj župnik v Prečni. Tedaj je bilo namreč nevarno za državnega tožilca posluževati se logičnih sklepov in eventualno kako obtožbo za veleizdajo ustaviti radi nezadostnih dokazov. Avstrijska krvi željna justica je rabila žrtev in vsako dejanje, ki je le od daleč dišalo po slovanski ideologiji, je moralo biti obtoženo in obtožen je moral biti tudi obsojen. Obtožnica je bila zelo previdno sestavljena; dr. Lah je bil obtožen zločinstva po § 65. avstr. kaz. zak., a državni pravdnik dr. Kremžar je sam predlagal, da se zaslišita poleg župnika Terškana tudi še prior Vaupotič in duhovni svetnik Šmidovnik, ki sta razbremenjevala dr. Laha, dasiravno je to moral previdno zamolčati v obtožnici. Toda državni pravdnik ni hotel vzeti sodnikom iz rok možnosti, da izjemno sodišče oprostí dr. Laha, če bo svojo sodbo oprlo na izpoved razbremenilnih prič in ne na edino obremenilno pričo župnika Terškana, katerega je poleg prej omenjenih gospodov desavuirala še cela vrsta prič, ki so deloma celo izključevale to, da bi bil izgovoril dr. Lah pod obtožbo stavljen besede, in niso samo izjavile, da je možno, da so preslišale izgovorjene besede.

Začela se je težka pot dr. Laha, pa tudi za senat je bilo težko v tistih časih soditi po svojem svobodnem razumu in pravici ter se vsled tega zameriti avstrijskemu pravosodnemu ministru. Okrožno sodišče Novo mesto, ki je slovelo v tistih časih pri avstrijski upravi kot »russischer Gerichtshof« (rusko sodišče) je imelo same zavedne jugoslovanske misleče sodnike razun predsednika dvornega svetnika Garzarollija, ki je bil nemško-avstrijsko orijenti-

ran, in zopet je bilo treba pokazati svoje prepričanje, sprejeti nase črno piko, če sodišče takega srbofila ne obsodi.

Za 30. okt. 1914 je bila določena razprava pred izjemnim sodiščem pod predsedstvom višjega dež. sodnega svetnika dr. Rogine, navdušenega Jugoslavana, prisodniki pa so bili samo nacionalno misleči sodniki dež. sodni svetniki: Bučar, Kraut, Zmavec in dr. Furlan. Dr. Lah, ki je bil ves ta čas v preiskovalnem zaporu, se je v preiskavi zagovarjal dosledno in zatrjeval, da ni nič takega govoril. Pozvane so bile priče: najprej prior Vaupotič, ki je povedal, da bi bil postal gotovo pozoren, če bi bil dr. Lah izgovoril inkriminirane besede. Drugi je bil duh. svetnik Šmidovnik: ta je slikal župnika Terškana kot zelo razburjenega človeka, ki si v svoji zablurjenosti marsikaj domišlja, in še pristavil, da je bil sam zelo oprezen v govorjenju, ko je bil Terškan pri njem za kaplana, ker se je bal, da bi ga Terškan drugače ne razumel, kakor je Šmidovnik govoril. Kot tretji je bil pozvan Terškan, ki je zopet vkljubonosno trdil, da je dr. Lah pri Jutraževem govoru rekel: »da je prav, da je cesar zdravil, dolgo tako ne bo živ, sicer je pa meni vseeno, jaz sem tako Srbe«. Čudil se je tudi, zakaj da niso drugi gospodje tega slišali. Potem so bili zaslišani še Alojzij Mihelčič, župnik Jakob Pavlovič, kanonik Žlogar Anton, ki so tudi pustili Terškana na cedilu ter posestnik Ivan Sušteršič, ki je celo izjavil, da, če bi moral še petkrat priseči, bi prisegel, da dr. Lah inkriminiranih besed ni izgovoril. S tem je bilo dokazovanje končano in začeli so se govoriti drž. pravdnika dr. Kočevarja pl. Kondenheima in zagovornika dr. Slanca.

In zopet se je pokazala slovanska miselnost sodnikov, ki so odrekli vero prič Terškanku in oprostili dr. Laha, a štiti so morali sebe in zato niso izrekli sodbe, ki je na 8 straneh obrazložena in utemeljena, da Terškan ni resnice govoril, kakor bi se morda v normalnih časih glasili razlogi, temveč so rekli, da sodišče ne dvomi, da je izpovedba priče Terškana subjektivno morda resnična, toda o objektivni istinitosti njegovega pričevanja so se pojavili taki in tolaki pomisleki, da sodniki ne morejo smatrati za dokazano, da bi bil obtoženec res izgovoril besede, katere mu očita obtožba, in tu so se sodniki oprli na izpoved duhovnega svetnika Šmidovnika. Le poštenosti in moštosti tega moža, ki se ni bal o Terškanku resnico povedati, se je imel dr. Lah zahvaliti, da je bil oproščen obtožbe.

Ničnostno pritožbo, ki jo je državni pravdnik pl. Kočevar pri razpravi prijavil, je državni pravdnik dr. Kremžar umaknil.

A z oprostitvijo dr. Lah ni dosegel svobode, temveč ga je moralo okrožno sodišče izročiti policijski direkciji v Ljubljani, kjer je ostal dr. Lah mesec dni med drugimi veleizdajalci, pijanci in postopači do začetka decembra.

Drugo leto o binkoštih, 22. maja 1915, ko je Italija napovedala vojno, je prišel dr. Lah na ljubljanski grad, kot vsi osumljeni, od tam v Lipnico. 5. julija 1915 v Hainburg, 15. julija 1915 Sittendorf in končno 30. julija 1915 v taborišče Mittergrabern, in to vse zaradi besedi, ki jih je slišal župnik Terškan, a jih dr. Lah ni nikoli izgovoril.

GOSPODARSTVO I NARODNA ODBRANA

(Nadaljevanje)

Prvi bitni deo gospodarstva — proizvodnja — nije kriva, kao što smo pre dokazali, za današnje gospodarsko stanje, već prelazimo na drugi bitni deo gospodarstva — razmena dobara —, koja mora biti kriva za današnje teško stanje, jer ne postoji treći sastavni bitni deo gospodarstva.

Što je to razmena dobara? Izgleda kao da nije potrebno nikakovo razjašnjenje, te nikakova definicija te reči, ali posle točnog analiziranja će se razviditi, da je ikako potrebna točna i pravilna definicija te reči. — Gospodarska isprepletenost, povezanost i odvisnost medju pojedinim ljudima i staležima, narodima i državama se je, neprestano povećavala od postanka gospodarstva, dakle otkada uopšte postoji razmena dobara medju ljudima, te će se ista u budućnosti neprestano povećavati. U prastaro doba uopšte nije postojala razmena dobara, jer je čovek sve ono što je sam proizvodio i sam potrošio, — producent i konzument bili su jedna te ista osoba, ali tada nije postojala niti tehnika niti znanost niti gospodarstvo. Sa postankom tehnike, znanosti i gospodarstva deli se producent od konzumenta, nastaja takozvana razmena dobara. — Prva razmena dobara se vrši u malenom opsegu, jer još uvek čovek potroši skoro sav svoj vlastiti proizvod, veoma maleni deo svojih proizvoda zameni sa drugovrsnim proizvodima — sredstvo za razmenu dobara je sama roba (Tauschhandel). — U toku postepenog razvitka tehnike, znanosti i gospodarstva povećaje se opseg razmene dobara — čovek uvek manje i manje potroši od svojih vlastitih proizvoda,

a uvek više i više upotrebljuje za razmenu sa drugovrsnim proizvodima — postaju nepoznati ali i neprestano udaljeniji producent i konzument, — nastaje novac kao sredstvo za razmenu dobara. — U toku postepenog razvitka, se je vršila razmena dobara bez velikih teškoća i perturbacija za ljude, narode i države, premda je upliv na razmenu dobara sadržavao različite i potpuno protivne volje i hotenja pojedinih ljudi i staleža, naroda i država, jer se je količina proizvodne sposobnosti ljudi i tehnike kretala u takovim razmerama, da nije mogao upliv volje i hotenja gore navedenih —, pa neznam kakovi oni bili — katastrofalno delovati na redovitost razmene dobara.

Drugo je stanje danas, koje je počelo da postoji pred nekoliko godina. Pri sadašnjem stanju, t. j. u toku skokovitog tehničkog razvitka, ne sme više upliv na redovitost razmene dobara sadržavati različite i protivne volje i hotenja, jer je količina proizvodne sposobnosti ljudi i tehnike prešla u one razmere, gde volje i hotenja pojedinaca može katastrofalno delovati na redovitost razmene dobara u jednoj gospodarskoj zajednici.

Tako se sada dolazi do spoznanja, da je ikako potrebna jasna, točna i pravilna definicija što je to razmena dobara i u čemu se sastoji njezina redovitost. — Na temelju do sada navedenog, te da bi se odstranila sadašnja i onemogućila svaka buduća gospodarska kriza, ta pravilna definicija glasi: Redovitost razmene dobara mora biti produkt delovanja samo jedne volje i hotenja pri dodelivanju pojedinim ljudima one količine dobara, izražene u novcu, odgovarajući potpuno duševnim i manualnim sposobnostima pojedinaca, kao i njihovoj volji pri radu, prilagodjena potpuno stepenu tehni-

Margrč:

Tišina

Tišina je zavladała po Trstu! Tišina, kakršno občutimo po naglem odnehanju razbrzdane burje, ko se je naveličala razmetavati opeko raz streh, klobuke raz glav in prižvižgavati za vogali starinskih in modernih palač.

Slična tišina vlada sedaj, ko je »Piccolo« — in nekaj onih listov, ki se mu ne marajo zameriti — mahoma utihnil s svojimi nedostojnimi članki, s katerimi je brezobrazno udrihal po tržaško-koperskem škofu, dr. Alojziju Fogarju. In v tej tišini plove od ust do ust oprezno šepetanje, da je »Piccolo« utihnil na povelje... Mussolinija.

Marsikdo izmed čislanih čitateljev je gotovo čul o sporu med škofom in fašisti, a znabiti le malokomu je poznana nečuvna gonja, ki so jo naperili proti cerkvenemu knezu, ki je med dostojanstveniki te vrste brezdvomno edini toliko neustrašen, kremenito značajan in do pretiranosti usmiljen in do brotljiv. Saj je on tista blaga duša, ki s svojim zasebnim imetjem vzdržuje dvajset siromašnih dijakov, saj je on, ki se včasih zadovoljuje biti raje sam brez obeda, nego da bi odrekel grizljaj prosjaku. In prav zaradi teh in sličnih njegovih vrlin in kreposti — mislim — ne bo odveč, ako dotičnim, ki so slišali ali brali o tem sporu le površno, razgalim blatno cunjno, s katero se je osmelil »Piccolo« ošvrkniti po blagi škofovi osebi, hoteč ga izpostaviti porogljivosti in zaničevanju vernikov. V to svrhu je čifutski »Piccolo« s sodrugi priobčil verigo dopisov: 1. Teologia e sentiment. (Bogoslovje in čuvstvovanje.) 2. Zone sacre. (Posvečeni pasovi.) 3. Unanimità. (Soglasnost.) 4. Lo conciliatorista. (Razvratnik.) 5. Le persecuzioni dei clerici italiani nel Seminario di Gorizia. (Preganjanja italijanskih klerikov v gorškem semenišču.) 6. Incompatibilità. (Nesloga.) 7. Lo storico discorso del dottor Luigi Fogar. (Značilni govor dr. Alojzija Fogarja.) 8. L'espulsione d'un teologo triestino. (Izključitev nekega tržaškega bogoslovca.) 9. La fine d'un equivoco. (Konec dvoumja.) 10. Gli equilibri saranno prontamente ed energicamente ristabiliti. (Ravnotežja bodo nemudoma in krepko vzpostavljena.)

Ko je potem začel delovati parlament je stavil poslanec dr. Ravnihar s tovariši vprašanje na vlado dne 8. februarja 1918: »Wir fragen die Gesamtregierung. Ist sie bereit zu bekennen, daß alle Beamten, welche die Freiheit des Dr. Lach gewaltsam beschrankt haben, ein Verbrechen begingen? Ist sie bereit die Staatsanwaltschaften anzuweisen Ihre Pflicht zu tun, die betreffenden Beamten wegen Verbrechens zu belangen? Warum bleibt der Verleumder immun?«

Toda obrekovalce je ostal v Avstriji zaščiten, pa tudi v svobodni Jugoslaviji ni-

*** Mi vprašamo celokupno vlado: Ali je pripravljena priznati, da so vsi uradniki, ki so nasilno omejevali svobodo dr. Laha, zagrešili zločin? Ali je pripravljena drž. tožilstvu naročiti, da izpolni svojo dolžnost glede teh uradnikov zaradi izvršenega zločina? Zakaj ostaja obrekovalce nekaznovan? (Pravzaprav bi se bili morali gospodje poslanci obrniti s svojim vprašanjem na nekoga drugega! Op. prev.)

kog razvitka, koji u tome vremenu vlada, a ne zanemarajući potpuno pri tome starost i obiteljske prilike.

Ako se pogleda malo u prošlost i u budućnost, konstatira se, neprestano napredovanje tehnike, neprestano povećavanje znanja kod svih staleža, neprestano povećavanje pučanstva, sve pravilnije uzdržavanje opstojecih tehničkih, javnih i prometnih instalacija, čovek neprestano lakše svladava veću silu, tako da se količina proizvodne sposobnosti ljudi i tehnike neprestano povećavaju i zauzimaju takove opsege, da je neophodno potrebito preći na dirigovano gospodarstvo, koje će se tim stvarnostima prilagoditi i obezbediti svakome čoveku onu slobodu delovanja, koja neće niti dirati niti krizati interese zajednice. — Tako dirigovano gospodarstvo hoće NO i ona će taj svoj pravilni zahtev sa punom požrtvovanosti i agilnosti u skorome obistinuti.

Uslud upliva raznih i protivrečnih volja na razmenu dobara — nastala je do danas nedoživena poremećenost u gospodarstvu, gde svi narodi bez obzira teško osecaju i podnose to stanje.

Pri traženju lekova za zdravljenje te poremećenosti, koja se je pojavila prvo u industrijskim državama, gde je tehnički napredak bio najveći — nastalo je jedno bezglavno povećavanje carina i hermetički zatvaranje država prema drugim gospodarskim zajednicama, koji su doveli ne do jednog zdravljenja već do jednog goreg oboljenja. — Poduzimajući takovih mera od pojedinih država, prisiljava ostale države, da poduzmu potpuno istovrsne mere, da ne bi osiromašile i nezaposlenost uzeli veće razmere, nego što već postoje — jer zdravi i trajni gospodarski odnosi medju pojedinim gospodarskim zajednicama, mogu temeljiti samo na razmeni onih

Do vseh teh nasprotovanih izvrzkov, je časopisju dal povod govor, ki ga je škof baje izustil pred italijanskimi bogoslovci v Gorici kmalu po novem letu. Toda srd in črt se je v »Piccolo« vcepil zlasti zavoljo dejstva, ker je škof odrekel lastno bogoslovitev ob razkritju spomenika Viljemu Oberdanku in poblagoslovitev okostja njegove matere.

V čem obstojijo škofovi »pregreški« v omenjenem predavanju, naj čitatelji sami presojajo iz sledečih glavnih potez:

Opozoril jih je, da je življenje v semenišču postalo neznosno, kakor ni bilo še nikoli in kakor ni bilo za časa njegove dobe, ko so Italijani in Slovani živeli v najlepšem soglasju. Slično medsebojno razmerje naj bi se povrnilo, žive naj složno s slovanskimi tovariši, ako hočejo živeti pravilno in pravično v semenišču in izven njega. Vsakdo, da ima vendar pravico govoriti lastni jezik, mora pa žal dognati, da je ta pravica Slovanom prikrajšana. Omenil jim je, da biti Italijan ni nikaka zasluga in nikaka dika posameznika. Razpravljal je o zlu sedanje dobe v Evropi z ozikom na komunistem in fašizem; kako se zlorabi nacionalizem v raznih državah, kako se udanost pretvarja v strast, kako n. pr. v Italiji umirajoči hrepeneče zahtevajo »črno srjaco«, dočim s poslednjim izdihom izrekajo ime Mussolinija namesto Kristusa. In v imenu Domovine se zapravljajo milijoni in dogajajo reči, ki jih ne mara niti izgovarjati, dočim morajo časopisi tozadevno molčati in celo katoliško glasilo v Rimu »Osservatore Romano« ne sme priobčevati vsega in ravno tako niti on — škof — ne more v tem smislu poskrbeti za svojih 200.000 zvestih vernikov slovanske narodnosti. In dočim je očital italijanskim bogoslovcem, da so se postavili proti slovanskim tovarišem, se je zgražal nad tržaškim »Piccolo«, ki si upa imenovati — semenišče v Gorici — brlog slavizma, a njega — škofa — smatrati slavofilom a to le zategadelj, ker hoče stati na stališču pravičnosti, ki jo želi deliti vsem enako. Pri tem se je čudil, kako morejo Italijani sploh trditi, da Slovenci niso zapostavljeni in trpinčeni, ko sta vendar nekega večera prispela k njemu v škofijo dva slovenska

so ničesar storili, da bi obrekovalca zadelo vsaj ena tisočinka onega gorja, ki so ga morali pretrpeti oni, ki so že l. 1914 verjeli na Jugoslavijo in so postali zato žrtev svojih denuncijantov.

Letos, ko bo dvajsetletnica Golgote zavednih jugoslovanskih nacionalistov, bo morda zanimivo sestaviti pregled denuncijantov in vseh tistih, ki so povzročili toliko gorja, da se ne pozabi, kaj so uganjali l. 1914. oni, ki so sovražili one, ki so nas edini mogli osvoboditi, in še zdaj skrivajo to svojo mržnjo tudi — pod jugoslovansko krinko.

Pisalo se je tudi o tem, da se bo letos odkrila na ljubljanskem gradu spominska plošča, ki naj spominja na dogodke l. 1914. v teh starih zgodovinskih prostorih. Upamo, da na to ne bodo pozabili oni, ki morajo skrbeti za nacionalno čast bele Ljubljane.

dobara, koji po darovitosti prirode i osobinama ljudi zajednice, postaju jedna za druge teško dosegljiva svojina. — Gospodarski biti potpuno neodvisan, to mora biti nastojanje svakoga naroda i države, ali to nastojanje ne sme da prelazi granice zdravoga razuma.

Danas uvidjaju sve države bez razlike, da se sa povećanjem carina i hermetičnim zatvaranjem ne postizava nikakovo zdravljenje, već traže nove putove, koji bi se prilagodili novom vladajućem vremenu. — Tako se pojavljuje u Italiji komparativni sistem, kojega hoće Austrija, Nemačka in još neke ostale države da uvedu. — Bitnost komparativnog sistema je, da bi se sa gospodarstvom upravljalo pomoću jedne komparacije, sastavljene iz ljudi iz pojedinih staleža sa različitim voljama o hotenjima, koji bi izrazili jednu kompromisnu volju vodji, koji je u gospodarskim pitanjima nema, te koji će tu kompromisnu volju i hotenje sa svom silom vlasti i autoriteta nastojati da ih obistini. — Volje i hotenja, koja se ne prilagode već opstojecem tehničkom razvitku, se ne dađu niti se mogu sa nikakvom silom obistinuti, te za to taj komparativni sistem neće imati nikakvih uspeha, već će uvek ostati na polaznoj točki: »nastojati, da se neke volje i hotenja obistine«. — Mere, koje su se do sada poduzele u komparativnim državama, postaju uzroci još kobnijih i teških posledica za te zajednice kao i za ostale.

Drugi sistem, koji se istodobno pojavljuje za zdravljenje gospodarske poremećenosti je dirigovani sistem. — Bitnost dirigovanog sistema je, da bi se sa gospodarstvom upravljalo pomoću jedne skupine ljudi bez obzira na njihovu stalešku pripadnost, koji pak imadu iste volje i hotenja, koje se pak potpuno podudaraju sa opstojecim tehničkim razvitkom i koji će se prilagoditi svakom

Dr. I. Lah:

Državlanska vzgoja v Češkoslovaški

(Nadaljevanje.)

Državlanska vzgoja v vojski.

V torek dopoldne sva bila povabljeni h gosp. dr. Sedlaku v ministrstvo Nar. obrambe. Vojno ministrstvo leži daleč zunaj Prage v Dějvicah. Ogromna stavba, s kamenitimi postavami čeških vojakov nad pročeljem, dobro predstavlja vojaško moč mlade republike.

Dr. Sedlak, ki je znan v literarnem svetu s svojimi književnimi poročili, se je razveselil bratskega obiska in takoj smo bili sredi razgovora. Kako se vzgaja češki vojak v državni misli?

Pred nami na mizi je ležala krasna spominska knjiga, posvečena Jindri Vaníčku, ki je bil kot vodja Sokolstva poklican, da izpelje organizacijo armade. Zdej leži na smrt bolan. Vse svoje sile je posvetil Sokolu in vojski. V knjigi je nekaj glavnih misli o smislu vojske in nalogah države, da vzgoji dobro državno armado.

Ravnokar se poudarja po čeških listih in tudi po šolah, t. zv. obrambna vzgoja, lahko bi rekli, da je to propaganda za obrambo države. Razna miroljubna gesla so namreč svoj čas tako prevladala v češki javnosti, da se je smatrala armada za nepotreben luksus, naroden balast, ljudsko nadlego, moderno suženjstvo. Kaj čuda, da tudi vojak ni gledal nase s spoštovanjem. Bil je žalosten pogled, če si gledal oddelek vojske na maršu. O defileju ni bilo govora. Duh komunizma se je širil po vojašnicah. Švejk, vrli vojak, je bil vzor. Junaštvo je bilo smešna stvar. Cinizem je uničeval navdušenje. Saj armade ni treba, — so rekli agitatorji — dovolj je milica, saj ne bo vojne. Saj imamo društvo Narodov. Itd. A počasi se je videlo, da tako ne gre več. Armada je potrebna, treba je biti pripravljen na obrambo. Zadnje leto se povsod dviga smisel za armado. Tudi to je del državljanske vzgoje, ki je pri nas v tem smislu nepotrebna.

»Blagor vam, vi imate vojsko,« pravi, ko govorimo o naši armadi. Dr. Sedlak naju je peljal v drugo nadstropje, kjer naju je sprejel dr. Klinger, znani sokolski delavec. Na Češkem je vojašnica na pol šola. Analfabetki kurzi odpravljajo še zadnje analfabete iz Slovaške in Podkarpatske Rusije. Tudi v armadi se pazi, da se ne žali nobena narodnost. Zato je v vseh jezikih poskrbljeno za državljansko vzgojo. To se vrši s kurzi, predavanji in razgovori, prireditvami in z lutkarskimi gledališči. Gašperček je sijajen politik in vzgojitelj. Kadar on zmerja in kaže, kako izgleda zanič vojak, takrat to največ zaleže. On ve, kaj se pravi biti dober državljani, junak, branitelj domovine. Pa tudi sicer se nudi vojakom pouk v raznih predmetih, a zadnji čas je važno pred vsem dvoje: država in njena obramba.

Gosp. major, ki se nam je pridružil, je pravil, kako ga je l. 1914. v Srbiji vjel srbski oficir, ki je bil bivši praški študent. Predelal je Albanijo in vse, kar je bilo z njo v zvezi. Razkazuje nam vojaške liste in pripoveduje o skušnjah zadnjih let. Prava vzgoja je dosegla v armadi lepih uspehov. Središča, kjer se vojak izobražuje, so t. zv. »zatišja«, ki jih šteje češkoslov. armada 302. To so nekaki »Soldatenheimi« s čitalnicami, knjižnicami in gledališkimi odri. Poprečno izobraženejši češkoslov. vojak potrebuje dandanes več duševne hrane. Vojaška zatišja imajo 114 biografov, 249 radio aparatov, 49 gledaliških odrov, 22 lutkarskih gledališč, 116 pianinov, 8 harmonijev, 1650 drugih godal. V knjižnicah je 499.735 knjig, torej skoraj pol milijona. Čitateljev je bilo pret. leto 72.638, izposodilo se je 756.440 knjig. V čitalnicah je bilo 5697 listov. Prirejenih je bilo 1242 slavnosti, akademij in večerov, 2891 predavanj, 1553 koncertov, 12.148 radio produkcij, 622 gled. predstav, 89 lutkarskih predstav, 9020 filmovih predstav, 529 izletov, oz. ekskurzij, 38 razstav, 1092 vzgojnih predavanj, 90 tečajev z 2637 urami, ki se jih je udeležilo 4732 vojakov. V zatišjih imajo vojak svoje krožke, n. pr. pevski krožki so imeli 1559 članov, godbeni 1598 udeležencev, šahovski krožki 3055 članov in drugi 1760 članov, sportnih igrišč je bilo 97, tenisov 57. Bilo je 4816 tekem in nastopov, 10.738 sportnih vaj. Za kulturno delo so izdala zatišja 6 milijonov Kč. Samo za knjige je šlo 557.000 Kč, za časopise 454.000 Kč, za radio 100.000 Kč, za božičnice 370.000 Kč, za izlete 40.000 Kč, za vstopnino 85.000 Kč, za kulturne darove 27.000 Kč. Te številke nudijo sliko prosvetnega dela med vojaštvom. Kako je z državljansko vzgojo? Če kje, je tu najbolj

potrebna in najbolj primerna. Vojak mora vedeti, zakaj se pripravlja. Zato skrbe posebni predavatelji. Častniki vrše pri tem svojo dolžnost, a važnejši so »civilci«, ki imajo glede drž. vprašanja več rešpektov. Poleg vojaškega časopisa, ki skrbi za pravo vzgojo vojaka v vseh jezikih, skrbi vojna uprava za predavanja, ki se pa pogosto združijo z raznimi prireditvami. Naravno je, da se slave veliki dogodki svetovne vojne, da se goje legijonarske tradicije itd. Fotografije na stenah so kazale prizore iz zatišij in vojaških prireditev.

Vojaški listi, kakor pri nas, tudi pri njih vrše v tem smislu svojo dolžnost.

Delo naše armade glede te vzgoje je dovolj znano. Tudi pri nas je vzgoja vojaka prva. Videl sem, da gledajo z velikim spoštovanjem na našo armado, in mislim, da po pravici.

Res, dober vojak, ali najboljši vojak je oni vojak, ki mu je to v krvi, ki sledi bolj svojemu zdravemu instinktu, nego naučenim pravilom, ki je pred vsem hraber in odločen, kot je bil pred vojno srbski vojak. A ta vojak izginja. Nadomestiti ga bo treba z zavednim vojakom, ki sledi glasu razuma in prepričanja.

Državlanska vzgoja bo morala ustvarjati tako novo armado, ki se bo zavedala, zakaj se bori.

Kakor povsod so tudi v Češkoslovaški na delu agitatorji, ki skušajo oslabilo to delo države. Ko se je pretekli teden vršil po vseh srednjih šolah obrambni dan, so se pojavili med mladino komunistični letaki, ki so imeli namen vplivati na mladino v nasprotnem smislu. O teh slučajih so poročali vsi češki listi in se je za to v javnosti ponovila zahteva, naj se razpusti komunistična stranka, ki kaže vedno bolj svoj protidržavni značaj. Pokazalo se je, da je tu in tam te vrste agitacija proti armadi in proti državi predrta že globoko med mladino. Državlanska vzgoja ima nalogo, da ravno to vprašanje, ki zahteva od državljana največ žrtev, pokaže v pravi luči, da vzgoji v mladini pravo pojmovanje dolžnosti do države, v vojaku pa državljana, ki se v polni meri zaveda, da brani z državo svoj lastni dom in svobodo bodočih pokoljenj.

V Masarykovem zavodu za ljudsko vzgojo

Na Vinogradih v Blanicki ulici je bila svoj čas znana gostilna »Pri Trunečku«. V tej gostilni so se shajali pevci »Vinohradskega Hlahola«. Ta »Vinohradski Hlahol« je zmagal na prvem pevskem festivalu v Ljubljani, ki ga je priredil »Slavec« ob svoji 25-letnici. Naravno je bilo, da so pevci povabili slovenske akademike v svojo družbo k »Trunečku«, da so z njimi obujali ljubljanske spomine in prepevali slovenske pesmi. Pri dobrem pivu, ki je tudi sicer slovelo po vseh Vinogradih, so naši dijaki preživeli tam mnogo lepih večerov. Naš poseben prijatelj in duša teh pevecv je bil neki inženir, ki je zložil v spomin na Ljubljano posebno pesem »V oči, v oči«, ker je slišal ta poziv pri vsakem trkanju s kozarci in mu je to zelo ugajalo. Danes ni več gostilne pri »Trunečku«, oni navdušen inženir je že davno umrl in so se ga takrat spominjali slovenski listi kot našega velikega prijatelja, pevci »Vinohradskega Hlahola« prepevajo in popivajo drugod — v Blanicki ulici pa se dviga na istem mestu prenovljena hiša »Masarykov ljudsko-vzgojni zavod«.

Ker je bil ravnatelj dr. Tom. Trnka odsoten, naju je sprejel tajnik g. Hrudička. Ves čas našega razgovora je pel telefon, tako da se je čutilo, kako je zaposleno vse osobe v zavodu. Ljubezni gosp. tajnik je seveda vključil prezaposlenosti skušal pokazati vse, kar je v kratkem času mogel. Postregel je nama s publikacijami, ki najbolj zgovorno govore o delovanju tega zavoda. Kot smo že zgoraj omenili, je to pol-državni zavod, ki dobiva za svoje delo oporo in podporo od države. To je — kakor smo rekli — električna centrala, ki razsvetljuje vso državo. Glede državljanske vzgoje ima dovolj sredstev na razpolago; brošure, predavanja, diapozitive, filme. Njeno polje je seveda splošno prosvetno delo, če pa pogledamo poročila, bomo videli, da je to res vzgojni zavod, in da ima ogromen program za vsestransko vzgojo naroda. Poročila o konferencah prosvetnih delavcev nam nudijo natančno sliko sedanje češkoslovaške prosvete. Naša ZKD je komaj mal zasnetek takega ogromnega prosvetnega aparata. Delo tega zavoda se ravna po tem, katera stran ljudske vzgoje je ob tem ali onem času posebne važnosti.

Pred volitvami n. pr. stopijo v ospredje navodila za državljane; sedaj se posveča velika pozornost obrambni vzgoji. Časopisi in brošure skrbe za to, da imajo prosvetni delavci vsega dovolj na razpolago.

Navodila, sezname, poročila itd. so se mi zdela važnejša, ko pregledovanje zavoda do tretjega nadstropja, kjer se vrste pisarne in prostori za posamezne oddelke, da more funkcionirati ves aparat točneje. Ravnokar so dospeli vrnjeni filmi in že so se ekspedirali drugi na pošto.

Uspehi so vsled te organizacije taki, da češkoslovaški državljani ne pogreša ničesar, kar mu more služiti k spoznavanju sveta, napredka, zgodovine, predvsem pa lastne domovine.

V zadnjem času prevzema vodstvo prosvete in državljanske vzgoje: filmi in radio. Ne samo v Češkoslovaški, ampak po vseh državah. Organizacija prosvetnega filma (zavod razpolaga z najboljšimi domačimi izdelki te vrste), ki dobiva v vseh biografih svoje stalno mesto in postaja dostopen vsled nizkih cen najširšim plastem naroda, je najvažnejše vprašanje današnje dobe. V njem ima vsak narod ne le prosvetno, ampak tudi propagandno sredstvo. To je pred vsem sredstvo za javno državljansko vzgojo. Isto velja glede radia. Naravno je, da skušajo tudi sosedne države izrabiti svoje najmočnejše oddajne postaje v svoje namene. Pri velikem napredku današnje dobe stopajo druga vzgojna sredstva v ozadje, zato je tem bolj važno, da film in radio vršita svojo dolžnost o državni vzgoji. Pri malih narodih je to posebno važno vprašanje prosvetnega dela.

Učiteljska organizacija in nje delo za državljansko vzgojo

Da že zunanost oz. notranost šole vzgaja v državljanskem duhu, sem se mogel prepričati v vseh šolskih poslopijih, ki sem jih obiskal. Stene po hodnikih in v šoli pričajo o narodni zgodovini in preteklosti, o lepoti češkoslovaških mest, trgov, rek in gora. Kot sem rekel, skrbi za potrebne slike državna tiskarna.

»To je za par kron«, je rekel dr. Kepl, ko je nama razkazoval krasne reprodukcije v bakrotisku. A slike niso samo za dekoracijo, ampak tudi za pouk. Zato niso na slikah samo lepi, ampak tudi gospodarsko važni, industrijski, obrtni in drugi kraji. Tako smo videli sliko vitkovičkih železnih tovarn, regulacijo Vltave in plovbo po nji, rudarske kraje itd.

A po svoje skrbi za poučne pomočke tudi učiteljska organizacija sama. V Holesčevicah ima svoje osrednje podjetje, knjigarno, tiskarno in zalogo učil.

Odpeljala sva se proti Holesčevicam, kjer je bilo za naših dijaških časov le nekaj hiš, zdaj pa se razteza med Vltavo in razstaviščem celo mesto s krasnimi palačami. Gosp. ravnatelj je naju prijazno sprejel in povabil v skladišče. Razkazal je nama serijo učnih slik, ki so jih slikali umetniki in jih je izgotovila učiteljska tiskarna v barvenih reprodukcijah. Prav pred

»DOMOVINSKI DAN« PRI SV. MARJETI OB PESNICI NAS KLJUČE V ZBOR!

Gotovo so še nam vsem v spominu patriotske manifestacije, katere smo do pred kratkim mnoga leta prirejali Marječani pod imenom »Domovinski dan«. V znamenju narodne sloge, ki nam je baš danes potrebna po celi naši domovini, smo se odločili nadaljevati s temi svečanostmi. Zato pod okriljem tuk. podmladka in kraj. odbora Jadranske straže priredimo v nedeljo dne 17. junija t. l. ob 3. uri popoldne pri g. Šikerju

naš tradicionalni

»DOMOVINSKI DAN«.

Na sporedu so nastopi dece in odraslih, nato prosta zabava s petjem, godbo, šaljivo pošto, konfeti, prodaja peciva, kmetskih gibanic. Postrežba bo nudila cenena okusna jedila in slovito Šikerjevo kapljico — »Urbančana«. Iz Maribora bodo vozili, in sicer ob 2. uri popoldne, s Trga svobode avtobusi. Udeležbo prijavimo pri NO ali JS v Mariboru do 16. t. m.

Vse za narodno složno, obmejno nacionalno delo vzete bližnje in daljnje sosedne društva itd. k tej manifestaciji vabimo Odbranaše in vse nacionaliste z geslom:

»Čuvajmo naše morje in naše meje!«

Strelska družina v Ljubljani obvešča svoje članstvo, da se vršijo strelske vaje ob lepem vremenu vsako nedeljo (ob praznikih ni streljanje) od 8 do 11-30 na vojaškem strelišču na Dolenjski cesti. Poleg strelskih so na razpolago tudi lovške tarče: bežeči jelen, divja svinja in srnjak. Članstvo opozarjamo, da se bodo letos vršile v Ljubljani strelske tekme z lepimi nagradami in bodo imeli pra-

odhodom iz Ljubljane sem zapazil v neki knjigarni dvoje takih slik, ki sta namenjeni našim šolam: ena predstavlja prihod Jugoslovanov na Jadran, druga ustoličevanje koroških vojvod. Žal, da niti prva niti druga nimata prave umetniške cene. In to bo gledal v šoli naš slovenski otrok! »Kar se izda, mora biti umetniško dovršeno«, to je geslo češkoslov. učit. organizacije. Zato sva za navdušenjem gledala serijo lepo barvnih slik, ki morajo kar najugodnejše vplivati na mladega češkoslovaškega državljana. To se res pravi gledati domovino v najlepši luči. Mora jo vsak otrok vzljubiti. Od Šumave in hodske vasi tja preko Morave, Tatre in Slovaške do Podkarpatske Rusije en sam pisan svet narodnega slovenskega življenja. Mojstri, kakor je Uprka, so v tej zbirki prav tako zastopani, kakor Aleš, Šetelik in drugi. Vsak umetnik odgovarja s svojim imenom za svoje delo, tiskarna pa za izvedbo. Kako izgleda šola sredi teh slik! Cena je 18 Kč za sliko. Nato smo gledali zemljevide.

»Hoteli smo vam za šole izvršiti tudi Jugoslavijo, smo imeli pagaganja že parkrat, pa je vselej vse padlo v vodo,« razlaga ravnatelj in se smehlja.

»Vem, da bi naše šole rabile več takih zemljevidov, a čakamo na domačo produkcijo.« Poleg zemljevidov so važni diagrami. Češkoslovaška republika v primeri z drugimi državami, specialne karte itd. Vse je urejeno za državljanski pouk. Prav za prav je to domovinoznanstvo. A to je temelj državne vzgoje.

Z nekakim ponosom sta nama gosp. ravnatelj in njegov tovariš razkazovala sklade svojih skladišč.

Res je, tudi mi bomo imeli vse to nekoč. A zdi se, da smo zelo počasni. Namesto solidnih izdelkov nam najprej ponujajo kič. Vse preveč se čuti, da gre včasih samo za denar.

V tem oziru bi moralo naše prosvetno ministrstvo pokazati več agilnosti.

»Državlanska vzgoja!« je vzkliknil gosp. ravnatelj v slovo. »Pa kaj je drugega vse, kar tu vidite. Če vam moremo s čim pomagati, smo vam radi na razpolago.«

Seveda, marsikaj bi rabili, a treba je predvsem lastne domače podjetnosti in še česa.

Že pozno zvečer sva se vozila proti Pragi.

Vprašanje je, ali naša šola doseže, da nosi naš otrok v duhu s seboj sliko in obliko svoje domovine. Recimo: Slovenije. Prepogosto se zgodi, da se v šoli prepričamo, da je ta slika zelo nejasna. O Jugoslaviji govorimo v šoli mnogo, a koliko je učencev, ki bi jo znali hitro v glavnih potezah narisati. Izrazit zemljevid lastne države o glavnih obrisih bi moral biti vsakemu državljanu pred očmi. S tem je treba začeti v šoli. A včasih ni zemljevida Jugoslavije niti v šolski sobi. Okvir drž. meje in lega države glede sosednih držav bi se morala otroku tako vtisniti v spomin kot slika domačega kraja.

(Nadaljevanje prihodnjic.)

vico tekmovanja le oni strelci, ki bodo izpolnili pogoje predvidene v pravilih člen 43. Izbirne tekme se bodo pričele v nedeljo 24. t. m. brez taks in z normalno ceno municije. Izmed izbranih strelcev se bo formirala ekipa in rezerva za državno strelsko tekmo ter bodo ti strelci dobivali pri strelskih vajah municijo po znižani ceni. Strelci ob nedeljah vsi na strelišče! Gosti dobrodošli. Pripravljajte se na tekmo!

Obenem obveščamo članstvo in strelske družine, da se nahaja društven lokal Okrožne in Mestne strelske družine v Ljubljani na Miklošičevi cesti števil. 13, telefon 2037 (pisarna Canadian Pacific), kjer se dobijo vsa pojasnila.

Rogaška Slatina. Podpisani občinski odborniki občine zdravilišče Rogaška Slatina smo proti pisu podlistka »Narodna odbrana — pomagaj«, ki je bil objavljen v »Pohodu« z dne 2. junija 1934, nastopili sodnijsko pot.

V Rogaški Slatini, dne 4. junija 1934.

Šentjerc Stanko s. r., predsednik občine in trgovca.

Člani občinske uprave:

Čoh Stefan, hotelir, s. r.;
Karlin Ivan s. r., čevljarji mojster;
Sket Vinko s. r., posestnik;

Odborniki:

Dr. Brabec Karel s. r., banovin, zdravnik;
Pečar Ignac s. r., upravnik pošte;
Predan J. Rudolf s. r., šolski upravitelj;
Glinšek Ivan s. r., šol. upravitelj v p.;
Medić Franc s. r., postajenačelnik;
Krumpak Anton s. r., posestnik;
Siberl Anton s. r., posestnik;
Ogrizek Julij s. r., hotelir;
Löschnigg Ivan, trgovca.

»POHOD« živi samo od naročnine!